

Investigating the impact of strategic environmental assessment determinants on its institutionalization

(Case study: Urmia Lake Restoration Headquarters)

Morteza Piry

Assistant Professor, Department of Business Administration, Faculty of Economics and Management, Urmia University, Urmia, Iran (Corresponding Author).

Email: mo.piri@urmia.ac.ir

Aynaz Maleki

M.A. in Business Administration, Non-Profit Azerbaijan Institute, Urmia, Iran

Hounia Ghasemi

M.A. in Business Administration, Faculty of Economics and Management, Urmia University, Urmia, Iran.

Abstract

The main objective of the current research is to determine the impact of strategic environmental assessment (SEA) determinants on its institutionalization in the Urmia Lake Restoration Headquarters. The statistical population of this research includes all employees of the Urmia Lake Restoration Headquarters, numbering 364 individuals. The sample size for this study was determined as 187 individuals using Cochran's formula. In this research, non-random convenience sampling method was used for sampling. The data collection tool was a standardized questionnaire which was distributed to the statistical sample after validation and reliability confirmation. Descriptive statistical methods were used for data analysis. The results indicate that the framework and division of laws and responsibilities have a significant impact on the institutionalization of strategic environmental assessment in the Urmia Lake Restoration Headquarters.

Keywords: Technical-professional strategy, division of responsibilities, institutionalization of strategic environmental assessment.

تعیین تأثیر عوامل تعیین کننده ارزیابی محیطی راهبردی در نهادهینه سازی آن (مورد مطالعه: ستاد احیای دریاچه ارومیه)

مرتضی پیری

استادیار گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران (نویسنده مسئول).
Email: mo.piri@urmia.ac.ir

آیناز ملکی

کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی، موسسه غیر انتفاعی آذربادگان، ارومیه، ایران.

هونیا قاسمی

کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

چکیده

هدف کلی تحقیق حاضر تعیین تأثیر عوامل تعیین کننده ارزیابی محیطی راهبردی در نهادهینه سازی آن در ستاد احیای دریاچه ارومیه است. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه کارکنان ستاد احیای دریاچه ارومیه می شود که تعداد این کارکنان ۳۶۴ نفر است. حجم نمونه تحقیق حاضر با استفاده از فرمول کوکران به صورت ۱۸۷ نفر تعیین گردید. در این تحقیق به منظور نمونه گیری از روش نمونه گیری غیر تصادفی در دسترس، استفاده شده است. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسش نامه، استاندارد است که پس از سنجش و اطمینان از آن، در اختیار نمونه آماری قرار گرفت. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده های آماری از روش های آماری توصیفی استفاده شده است. نتایج نشان می دهد، چهارچوب و تقسیم قوانین و مسئولیت ها در نهادهینه سازی ارزیابی محیطی راهبردی در ستاد احیای دریاچه ارومیه تأثیر معناداری دارد.

کلیدواژه ها: راهبرد تخصصی - فنی، تقسیم مسئولیت ها، نهادهینه سازی ارزیابی محیطی راهبردی.

مقدمه

ارزیابی اثرات زیست‌محیطی، فرایندی است که در آن فعالیت پروژه‌های توسعه بر محیط‌زیست مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و درنهایت منجر به تصمیم‌گیری لازم برای کاهش آثار منفی طرح بر محیط‌زیست می‌شود (وات و نوبل، ۲۰۱۶). به عبارت دیگر ارزیابی اثرات زیست‌محیطی پلی ارتباطی بین توسعه و محیط‌زیست بوده و نتیجه آن دسترسی به توسعه پایدار است (پریزادی، عبدالحی، ۱۳۹۱). هدف از ارزیابی پیامدهای زیست‌محیطی یک پروژه، مشخص‌شدن و میزان خطرات مورد پیش‌بینی و اقداماتی است که در جهت کاستن یا اجتناب از بروز آن‌ها ضرورت دارد و نیز تعیین چگونگی جبران خسارت زیست‌محیطی غیرقابل‌اجتناب خواهد بود (درویشی و شریف‌زاده، ۱۳۹۲). راهکارها و اقدامات موردنظر معمولاً با پیش‌بینی هزینه‌های اجرا و نتایج آن، ازجمله نتایج اقتصادی توأم است تا دستگاه اجرایی و یا مرجع برنامه‌های کاهش‌دهنده اثرات را داشته باشد (برام و کلیچی، ۲۰۱۶). اکثر تصمیمات حکومتی، چه از نوع قانون یا مصوبه یا هر عنوان دیگر، می‌تواند تأثیرات بسیار بیشتری را بر محیط‌زیست داشته باشد. به این لحاظ ارزیابی محیط‌زیستی استراتژیک به تدریج دارای جایگاه ویژه‌ای در فرایند قانون کشورهای پیشرفته جهان شده است (نوری و همکاران، ۱۳۸۵). آنچه بیش از همه مهم به نظرمی‌رسد انتقال، اتخاذ، انطباق و نهاده‌سازی بهینه قوانین ارزیابی محیط‌زیستی استراتژیک با توجه به نیازهای خاص حاکم بر هر کشور است (جعفری، ۱۳۹۳).

مطالعات ارزیابی استراتژیک محیط‌زیست فرآیندی جامع و فراگیر برای تلفیق ملاحظات محیط‌زیستی در فرآیند تصویب و اجرای برنامه‌ها، سیاست‌ها و طرح‌هاست که در آن کلیه بازیگران و ذینفعان در حوزه‌های مختلف دخالت داده‌شده و پیامدهای مستقیم و غیرمستقیم بلندمدت و کوتاه‌مدت سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌ها بر محیط‌زیست مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک (SEA) به عنوان یک ابزار پشتیبانی‌کننده تصمیم‌گیری (D.S.S.) در حوزه‌های بخشی و کالبدی، از قابلیت‌ها و توانمندی‌های ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به شرایط بحرانی که دریاچه ارومیه در سال‌های اخیر، نیاز به طراحی و ارائه الگویی است که بتواند شرایط محیطی استراتژیک حوزه دریاچه ارومیه را مورد بررسی و ارزیابی قرارداد و درنهایت تصمیم‌گیری‌های لازم برای کاهش آثار مخرب و تخریب محیط‌زیست و دریاچه ارومیه می‌شود، زیرا نبودن این ارزیابی‌های به موقع و تأثیرگذار می‌تواند بر ارتباط بین توسعه و محیط‌زیست حوزه دریاچه ارومیه آسیب برساند. هدف اصلی از انجام پژوهش طراحی و ارائه الگوی نهاده‌سازی

ارزیابی محیطی استراتژیک دریاچه ارومیه است. هدف از پژوهش حاضر تعیین تأثیر عوامل تعیین‌کننده ارزیابی محیطی استراتژیک در نهاده‌سازی آن در ستاد احیای دریاچه ارومیه است. هدف از این بخش معرفی ابعاد عملی تحقیق یعنی جامعه آماری، روش انجام‌شده پژوهش، ابزار گردآوری داده‌های مورد نیاز و روش تحلیل فرضیات مربوط است.

۱. پیشینه پژوهش

در نیوزلند تا ۱۹۹۱ از روش‌های ارزیابی استراتژیک محیط‌زیست برای ارزیابی پروژه استفاده می‌شد. با تصویب قانون مدیریت منابع سال ۱۹۹۱ چهارچوب قانونی لازم برای یکپارچه کردن سیاست‌ها و برنامه‌های زیست‌محیطی فراهم شد. هم‌اکنون ارزیابی استراتژیک محیط‌زیست به‌صورت بخشی از فرایند مدیریت منابع درآمده و رابطه تنگاتنگ با فرایند تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی در این کشور در سطوح کلاً دارد (دالال کلایتون و سادر، ۲۰۰۰). در کشور کانادا ارزیابی پیامدهای سیاست‌ها از سال ۱۹۹۰ و با یکی از مصوبات دولت آغاز شد. طبق این مصوبه تمام سیاست‌ها و برنامه‌های فدرال باید قبل از ارائه شدن به پارلمان از مرحله بررسی‌های زیست‌محیطی بگذرند. در کشور دانمارک، ارزیابی استراتژیک محیط‌زیست از اوایل دهه ۱۹۷۰ موردتوجه قرارگرفته است. در این کشور توجه به مسائل زیست در برنامه‌ها و طرح‌ها و بخشی از فرایند تصمیم‌سازی محسوب می‌شد و در آن زمان این فرایند را منطقه بندی زیست محیط می‌نامیدند. در انگلستان همانند دانمارک از اوایل دهه ۱۹۷۰ ارزیابی استراتژیک محیط‌زیست آغاز شد و بر این اساس ملاحظات زیست‌محیطی در برنامه‌ها و طرح‌ها، به‌صورت ذاتی جزئی از فرایند برنامه‌ریزی انگلستان گردید.

انگلستان از سال ۱۹۹۱ فعال‌ترین نقش را در تدوین دستورالعمل‌های مربوط به ارزیابی محیط‌زیست داشته و اصطلاح ارزیابی استراتژیک محیط‌زیست نیز توسط انگلستان رایج بوده است. پیدایش ارزیابی استراتژیک محیط‌زیست در آفریقای جنوبی به‌شدت تحت تأثیر روش انجام ارزیابی استراتژیک محیط‌زیست در پروژه بوده است. ولی پس از تصویب «قانون مدیریت زیست‌محیطی ملی» در سال ۱۹۹۸، مقررات جدیدی برای تدوین فرایند ارزیابی سیاست‌ها،

طرح‌ها و برنامه‌ها وضع شده بود (دئات و سیر، ۲۰۰۰).^۱ علاوه بر این، هلند و آمریکا دو کشور دیگری هستند که از روش‌های ارزیابی در زیست‌محیطی پروژه‌ها برای ارزیابی طرح‌ها و برنامه‌ها استفاده می‌کنند، ولی در سطح استراتژی‌ها سیستم متفاوتی به کار می‌رود. در اتحادیه اروپا، الزامات رسمی برای ارزیابی آثار زیست‌محیطی برخی طرح‌ها و برنامه‌ها توسط شورای اروپایی تصویب شده است. بر اساس این مصوبه که ۱۱ سال تحت بررسی و مذاکره قرار داشت، باید برای طرح‌ها و برنامه‌های مربوط به بخش کشاورزی، جنگلداری، شیلات، انرژی، صنعت، حمل‌ونقل، مدیریت مواد زائد، مدیریت آب، ارتباطات راه دور، گردشگری، برنامه‌ریزی شهری و روستایی مطالعات ارزیابی استراتژیک محیط‌زیست انجام شود (پوراصغر و زحمتکش، ۱۳۸۷).

هدف تحقیق انجام‌شده توسط کریم‌زاده و ناظری (۱۳۹۷) بررسی رابطه استراتژی پایداری پیشگیرانه بر استانداردهای زیست‌محیطی از طریق متغیر میانجی سیستم‌های کنترل پایداری است. ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها و اندازه‌گیری متغیرها، پرسش‌نامه‌ها بوده است که در قالب طیف لیکرت، تدوین شده و برای جمع‌آوری داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت. بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه ۱۲۰ برآورد گردید. برای بررسی روایی ابزار تحقیق از پانل متخصصان و برای اندازه‌گیری پایایی، ابزار تحقیق از آماره آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که استراتژی پایداری پیشگیرانه روی سیستم‌های کنترلی پایداری و استراتژی پایداری پیشگیرانه استانداردهای زیست‌محیطی از طریق متغیر میانجی سیستم‌های کنترلی پایداری بر استانداردهای زیست‌محیطی دارای تأثیر مثبت و معنی‌داری هستند. هدف از تحقیق انجام‌شده توسط آلاشتی و همکاران (۱۳۹۷) ارزیابی الگویی مناسب اجرای استراتژی در شرکت‌های آب و فاضلاب است. تحقیق بر اساس نتیجه، توسعه‌ای و بر اساس هدف، تبیینی-توصیفی و بر اساس نوع داده، کمی است و استراتژی تحقیق پیمایش، مدل‌سازی معادلات ساختاری حداقل مربعات (جزئی) است. نتایج به‌دست‌آمده از پیمایش (Smart PLS) نشان داد؛ در سطح معناداری با اطمینان ۹۹٪ می‌توان صحت رابطه تمامی سازه‌های مدل اجرای استراتژی شرکت آب و فاضلاب را تایید کرد. دارایی و سورتیجی (۱۳۹۲) در تحقیق خود اعلام نمودند که ارزیابی استراتژیک، روشی برای بهبود در فرآیند تصمیم‌گیری‌ها، سیاست‌گذاری و درنهایت برنامه‌ریزی است. روش ارزیابی نشان

می‌دهد که برنامه‌ریزی انجام‌شده تا چه میزان به سمت اهداف استراتژیک گام برداشته است. براین مبنا تحقیق حاضر در پی استفاده از شاخص تناسب کاربری اراضی در منطقه یک تهران است. این امر، با دو هدف انجام‌شده است؛ اول اینکه برنامه پیشنهادی نسبت به وضعیت موجود تا چه میزان بهبودیافته است. دوم اینکه آیا این روش پاسخگوی اهداف تعیین‌شده است. نتایج نشان می‌دهد این روش قابلیت ارائه پاسخ مناسب به اهداف را دارد و همچنین اگر در بخش‌های مختلف دقت بیشتری به عمل آید امکان بهبود بیشتری در شاخص حاصل‌شده و درنتیجه شرایط برای پایداری بیشتر توسعه شهری فراهم خواهد شد. بر اساس تحقیق انجام‌شده توسط درویشی و شریف‌زاده (۱۳۹۲)، ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک یک فرآیند و رویکرد سیستماتیک و نوین در عالی‌ترین سطوح تصمیم‌گیری در جهت دستیابی به توسعه پایدار است که با شناسایی، پیش‌بینی و ارزیابی اثرات و پیامدهای زیست‌محیطی، به مدیریت و بهره‌برداری صحیح و کارا از منابع پایه و طبیعی کمک می‌کند. پریزادی و عبدالمی در سال ۱۳۹۱ پژوهشی با عنوان بررسی تطبیقی مدل‌های ارزیابی زیست‌محیطی انجام دادند. در حال حاضر به‌منظور دستیابی به توسعه پایدار در کشور و به‌منظور پیشگیری از آلودگی و تخریب محیط‌زیست کلیه فعالیت‌های عمرانی و توسعه‌ای در کشور با در نظر گرفتن ملاحظات زیست‌محیطی صورت می‌گیرد. ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک SEA و اثرات زیست‌محیطی EIA دو ابزار شناخته‌شده و پرکاربرد در مدیریت محیط‌زیست می‌باشند.

«لیزا وایت»^۱ و «برام نوبل»^۲ در سال ۲۰۱۶ پژوهشی با عنوان ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک برای پایداری بررسی یک دهه از پژوهش‌های آکادمیک صورت گرفت. این مقاله رابطه ارزیابی استراتژیک محیطی (SEA) را در گذشته بررسی می‌کند.

«گیسلاین موابما و همکاران»^۳ در پژوهشی که در سال ۲۰۱۶ با عنوان ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک مرتبط با انرژی اعمال‌شده توسط سازمان‌های توسعه چند جانبه، تجزیه و تحلیل بر اساس معیارهای عملکرد خوب صورت گرفت. نتایج نشان می‌دهد تعدادی از جنبه‌هایی که باید به‌منظور افزایش اثربخشی SEA بهبود یابد؛ SEA پس از تصمیمات مربوطه شروع می‌شود، برای

1. Lisa white

2. Bram F.Noble

3. Ghislain, Mwamba; Tshibanguac, Marcelo Montano

اقدامات بدون تعریف روشن از ابعاد، استراتژیک اعمال می‌شود و ارزیابی سیستماتیک جایگزین ندارد. با توجه به کیفیت گزارشات SEA، نتایج، نشان‌دهنده کیفیت پایین در توصیف پایه، توسعه و ارزیابی گزینه‌ها و مشارکت عمومی است.

«برام و کلیچ»^۱ در سال ۲۰۱۶ پژوهشی با عنوان ارزیابی محیطی استراتژیک، تحول استراتژیک، چشم‌انداز چند سطحی، مدیریت تحول، سیاست‌ها و طرح‌ها و برنامه‌ها، تفکر استراتژیک انجام دادند. در سال‌های اخیر محققان اظهار داشتند که نیاز به مفهوم‌سازی SEAها یک فرآیند طراحی شده برای تسهیل تفکر استراتژیک است، بنابراین انتقال به سوی پایداری امکان‌پذیر است. اما عمل SEA، عمیقاً در EIA ریشه دارد و محققان و متخصصان اغلب به نظر می‌رسد طبیعت و هدف SEA تقسیم‌شده است. این مقاله، اصول استراتژیک SEA را بازنگری می‌کند و SEA را به‌عنوان فرآیند ارزیابی متشکل از چندبعدی ارزیابی می‌کند. پیشنهاد شده است که SEA را می‌توان به‌عنوان مجموعه‌ای از رویکردها در حال اجرا در طول طیف از بی‌ثبات‌های استراتژیک از ارزیابی اثرات مبتنی بر استراتژی مبتنی بر مفهوم با هر رویکرد به SEA تمایز به اهداف خاص برنامه کاربردی SEA و اندازه که اصول استراتژیک در طراحی آن منعکس شده است.

«برانکو کونتیچ»^۲ و «اورشکا دیرمول»^۳ در سال ۲۰۱۵ پژوهشی با عنوان مواجهه با واقعیت در ارزیابی استراتژیک در اسلوونی انجام دادند. ما بر روی دیدگاه منتشر شده در بازبینی ارزیابی تأثیر محیطی در ۲۰۱۲ که دیدگاهی برای تأیید مفهوم ارزیابی محیطی استراتژیک است تمرکز می‌کنیم. هشدارهای اضافی مرتبط با بی‌اثری رویه‌ای فرآیند ارزیابی محیطی استراتژیک از نقطه‌نظر هزینه پیشرفته هستند. کمک اصلی به فرآیندهای ارزیابی محیطی استراتژیک طولانی‌مدت از رفتار افراطی طرح نیچرا ۲۰۰۰ نشئت می‌گیرد. بنابر نتیجه‌گیری‌ها نویسندگان پیشنهاد دادند تا عناصر زیر از رویه ارزیابی محیطی استراتژیک توسعه‌یافته و بهبود شود:

➤ تحلیل هزینه و فایده برای ارزیابی محیطی استراتژیک باید بخشی عادی در زمان اندازه‌گیری تأثیرگذاری آن شود؛

1. Bram Noble; Kelechi Nwanekezie

2. Branko Kontic

3. Urska Dermol

➤ همگام‌سازی ورودی‌های ارزیابی محیطی استراتژیک مورد انتظار با برنامه باید نقش آن را در مرحله ابتدایی فرآیند روشن کند؛

➤ ارزیابی محیطی استراتژیک باید به‌صورت تعاملی متلق به بهینه‌سازی گزینه‌ها باشد؛ تحلیل هزینه و فایده فرآیند ارزیابی محیطی استراتژیک نمی‌تواند این فرآیند را پشتیبانی کند؛

➤ سود حفاظت از طبیعت باید با سود دیگر توسعه‌های وسیع‌تر که در برنامه جای‌گذاری شده مواجهه و متعادل شده و نباید در شرایط مطلق اجرا شود.

«اسلانگ و تران»^۱ در سال ۲۰۱۴ تحقیقی تحت عنوان چالش‌های نهادینه‌کردن ارزیابی استراتژیک محیطی مورد مطالعه ویتنام انجام داده‌اند. آنان بیان کردند بر اساس نظریه نوین، این مقاله یک چهارچوب تحلیلی برای تحلیل محدودیت‌ها برای نهادینه‌سازی ارزیابی استراتژیک محیطی (SEA) در چهارچوب سطح مختلف نهادی ایجاد می‌کند. این چهارچوب در یک تحلیل تجربی سیستم ارزیابی زیست‌محیطی در ویتنام مورد آزمایش قرار گرفته است، که در میان کشورهای در حال توسعه در زمینه معرفی و استفاده از SEA، پیشگام است. بر اساس مصاحبه با متخصصان ویتنام و بین‌المللی و همچنین بررسی ادبی گسترده، محدودیت‌های سازمانی را شناسایی می‌کنیم که از استفاده مؤثر از SEA در ویتنام جلوگیری می‌کند. ما نتیجه می‌گیریم که محدودیت‌های شناخته‌شده معمولاً از قبیل آموزش ناکافی، دستورالعمل‌های فنی، داده‌های پایه و منابع مالی، به‌شدت با محدودیت‌هایی در سطوح نهادی بالاتر مرتبط است. مانند انگیزه‌هایی که به اشتراک‌گذاری اطلاعات میان وزارتخانه‌ها و محدودیت‌های شدید در دسترسی به اطلاعات و مشارکت عمومی بدون درک این محدودیت‌های سازمانی، خطر وجود دارد که تلاش برای بهبود استفاده از SEA، اشتباه گرفته می‌شود. بنابراین یک تجزیه تحلیل دقیق نهادی باید تلاش برای معرفی و بهبود استفاده از SEA در ویتنام و سایر کشورهای در حال توسعه را هدایت کند.

مشخص است که در حال حاضر در قوانین و مقررات و مصوبات جاری کشورها، دیدگاه، احکام و الزاماتی راجع به ارزیابی محیط‌زیستی استراتژیک و یا ضرورت رعایت ضوابط و معیارهایی برای پیشگیری از بروز ضایعات زیست‌محیطی و ایجاد آلودگی و تخریب ناشی از فعالیت‌های مختلف انسان در محیط‌زیست وجود دارد. باوجود مقررات مذکور، در صورتی‌که

ضرورت‌های توسعه پایدار و پیوند حیاتی بودن حفظ محیط‌زیست و تداوم برنامه‌های توسعه‌ای مد نظر قرارگیرد، محرز می‌شود که هرچند قوانین و مقررات موجود در بسیاری موارد قابلیت کنترل فعالیت‌های مؤثر بر محیط‌زیست و قانونمندکردن مطالعات زیست‌محیطی و ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک در زمینه طرح‌ها و برنامه‌ها را دارد، ولی لازم است که یک قانون جامع و کامل ویژه ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک در کشور به تصویب برسد. تدوین شاخص‌ها چه به لحاظ کمی و چه به لحاظ کیفی، نمی‌تواند دربرگیرنده دامنه اثرات وارده بر اجزاء تنوع زیستی در فرآیندهای ساختمانی و بهره‌برداری از پروژه‌ها باشد.

۲. مبانی نظری

با توجه به محدودیت‌ها و موانع موجود در اثربخشی ارزیابی اثرات زیست‌محیطی در سطح پروژه‌ها، رویکرد مؤثری به نام ارزیابی استراتژیک محیط‌زیست جهت توانمندسازی ارزیابی اثرات زیست‌محیطی در عالی‌ترین سطح تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری ایجاد شده است، که روش‌های بررسی و هماهنگ‌سازی طرح‌های توسعه‌ای را از مرحله برنامه‌ریزی و تعیین خط‌مشی‌ها تا مرحله اجرای پروژه‌ها با رویکردی پیوسته و زنجیروار ارائه می‌نماید و به واسطه آن، آنچه لازمه ادغام برنامه‌های توسعه و رعایت ملاحظات زیست‌محیطی است، فراهم می‌آید. با بهره‌برداری بی‌رویه از منابع طبیعی و تخریب آن بدون شک در آینده‌ای نه‌چندان دور نسل انسان با بن‌بستی جدی مواجه خواهد شد که با تداوم تخریب آلودگی محیطی زیست، متخصصان به‌منظور دستیابی به راه‌حلی که در راستای توسعه پایدار باشد، اقدام خواهند نمود (نلسون^۱، ۱۹۹۹). ایالات متحده آمریکا، اولین محل پیدایش تفکر ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک بر اساس قانون سیاست زیست‌محیطی ملی است. این قانون در سال ۱۹۶۹ نیازمندی‌های رسمی را برای ارزیابی اثرات زیست‌محیطی پروژه‌های توسعه دولتی پیشنهاد کرده است (پارتیدارو^۲، ۲۰۰۴). ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک ابزاری پذیرفته‌شده برای ارزیابی زیست‌محیطی تصمیم‌گیری‌هاست و یک رویکرد سیستماتیک برای شناسایی، پیش‌بینی، معرفی و کاهش اثرات زیست‌محیطی سیاست‌ها، طرح‌ها و برنامه‌ها بوده و در

1. Nelson
2. Partidaro

سطح استراتژیک عنوان می‌شود. بنابراین جهت اثربخشی ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک باید پایه‌ریزی نظام اطلاع‌رسانی ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک در کشور جهت بسترسازی مناسب برای تصمیم‌گیری استراتژیک را در نظر گرفت (دونلی^۱ و همکاران، ۲۰۰۷). ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک به‌عنوان یک ضرورت قانونی در کلیه سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های توسعه در برنامه کار وزارتخانه و سازمان‌های مرتبط قرار گیرد (فیشر^۲، ۲۰۰۳). از طریق تدوین یک چهارچوب کاری نظام‌یافته برای تصمیم‌گیری، ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک می‌تواند در جهت افزایش اثربخشی تصمیم‌گیری‌ها حرکت نماید. درنهایت چنانچه روش مشارکتی، نظام‌یافته و ساختاربندی‌شده مورد استفاده قرار گیرد، ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک خواهد توانست در جهت افزایش پاسخگویی، ارتقای مسئولیت‌پذیری، یکپارچگی هرچه بیشتر، انعطاف‌پذیری در تصمیم‌گیری و حمایت مناسب از اقدامات نظارت هدایت شود (حاتمی، ۱۳۸۷).

هر مدل مفهومی به‌عنوان نقطه شروع و مبنایی جهت انجام مطالعات و تحقیق‌ها است به‌گونه‌ای که متغیرهای موردنظر تحقیق و روابط میان آن‌ها را مشخص می‌کند. به‌عبارت‌دیگر می‌توان گفت که به‌صورت ایدئال، مدل مفهومی یا همان نقشه ذهنی و ابزار تحلیلی یک استراتژی جهت شروع و انجام تحقیق است به‌گونه‌ای که انتظار می‌رود در حین اجرای تحقیق، متغیرها، روابط و تعاملات بین آن‌ها مورد بررسی و آزمون قرار گرفته و حسب ضرورت تعدیلاتی در آن‌ها انجام‌شده و عواملی نیز از آن‌ها کم و یا به آن‌ها اضافه شود.

۳. روش انجام تحقیق و جامعه آماری

به‌طورکلی طبقه‌بندی تحقیقات علمی به شرح زیر انجام می‌شود:

۱. طبقه‌بندی بر اساس هدف

۲. طبقه‌بندی بر اساس ماهیت و روش

۳. تحقیق پیمایشی یا زمینه‌یابی

از حیث هدف، تحقیقات علمی به سه نوع تحقیق بنیادی، تحقیق کاربردی و تحقیق عملی تقسیم‌بندی می‌شوند. تحقیق بنیادی، پژوهشی است که کشف ماهیت اشیاء، پدیده‌ها و روابط بین

1. Donnelly et al

2. Fischer

متغیرها، اصول، قوانین. ساخت یا آزمایش تئوری‌ها و نظریه‌ها می‌پردازد و به توسعه مرزهای دانش رشته علمی کمک می‌نمایند. هدف اساسی این نوع پژوهش تبیین روابط بین پدیده‌ها، آزمون نظریه‌ها و افزودن به دانش موجود در یک زمینه خاص است. هدف تحقیق کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. تحقیق عملی، پژوهشی است که با استفاده از نتایج تحقیقات بنیادی به منظور بهبود و به کمال رساندن رفتارها، روش‌ها، ابزارها، وسایل، تولیدات، ساختارها و الگوهای مورد استفاده جوامع انسانی انجام می‌شود (خاکی، ۱۳۸۷).

بنابراین از آنجایی که تحقیق حاضر دربرگیرنده نتایج کاربردی است، لذا تحقیق حاضر از نظر هدف از نوع کاربردی است و همچنین از حیث روش و ماهیت، به دلیل اینکه در آن توصیف متغیرهای تحقیق پرداخته می‌شود، توصیفی-پیمایشی است.

جامعه آماری که به آن جمعیت آماری نیز گفته‌اند به مجموعه افراد یا عناصر (بستگی به موضوع تحقیق دارد) که دارای ویژگی یا ویژگی‌های مشترکی هستند و تحقیق در مورد آن‌ها انجام می‌شود، گفته می‌شود (خاکی، ۱۳۸۷). جامعه آماری این تحقیق عبارت است از کلیه کارکنان ستاد احیای دریاچه ارومیه که تعداد این کارکنان ۳۶۴ نفر است.

۴. تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران

فرمول کوکران یکی از پرکاربردترین روش‌ها، برای محاسبه حجم نمونه آماری است.

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

در فرمول کوکران؛

n = حجم نمونه

N = حجم جمعیت آماری

Z = درصد خطای معیار ضریب اطمینان قابل قبول

p = نسبتی از جمعیت فاقد صفت معین

$q = (1-p)$ نسبتی از جمعیت فاقد صفت معین

d = درجه اطمینان با دقت احتمالی مطلوب

با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه به صورت ۱۸۷ نفر تعیین گردید. لازم به ذکر است که نمونه‌گیری در این تحقیق با استفاده از نمونه‌گیری غیر تصادفی در دسترس است. با توجه به اینکه داده‌های تحقیق با استفاده از پرسش‌نامه جمع‌آوری شده و مبانی نظری تحقیق هم از کتب، مقالات، اینترنت، اسناد و آمارهای دولتی جمع‌آوری شده‌اند، روش گردآوری اطلاعات میدانی و کتابخانه‌ای است. بنابراین در این پژوهش در راستای پاسخگویی به فرضیات پژوهش، اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری می‌شود. مطالعه کتابخانه‌ای از جمله کتب و نشریات داخلی و خارجی و جستجو در پایگاه‌های اینترنتی، اینترنت، مشاهده بولتن‌ها و پوسترها است و همچنین در این تحقیق از پرسش‌نامه به عنوان ابزار اصلی جمع‌آوری اطلاعات برای دستیابی به داده‌های موردنظر استفاده گردید. در پرسش‌نامه تحقیق به علت سهولت پاسخ‌دهی و تجزیه و تحلیل پرسش‌ها و سرعت درک پرسش از سوی پاسخ‌دهنده، از سؤالات بسته استفاده شده است. پرسش‌نامه این تحقیق شامل سه بخش است:

بخش اول، شامل سؤالاتی به منظور بررسی سن، جنسیت و ... پاسخ‌دهندگان طراحی شده است. بخش دوم، پرسش‌نامه استاندارد عوامل تعیین‌کننده ارزیابی استراتژیک اسلانگ و تران (۲۰۱۴) آمده است که شامل ۱۹ سؤال است که بر اساس طیف ۵ تایی لیکرت تنظیم شده است. بخش سوم، پرسش‌نامه استاندارد نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک اسلانگ و تران (۲۰۱۴) آمده است که شامل ۹ سؤال است.

۵. نحوه توزیع سؤالات پرسش‌نامه

پرسش‌نامه تحقیق به منظور سنجش یکی از فرضیه‌ها به صورت مجزا تدوین شده است. این تقسیم‌بندی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: نحوه توزیع سؤالات پرسش‌نامه تحقیق

پرسش‌نامه	بُعد	شماره سؤالات
عوامل تعیین‌کننده ارزیابی محیطی استراتژیک	چهارچوب قانونی	۷-۶-۵-۴-۳-۲-۱
	منابع مالی	۱۲-۱۱-۱۰-۹-۸
	استراتژی تخصص فنی	۱۵-۱۴-۱۳
	تقسیم قوانین و مسئولیت‌ها	۲۰-۱۹-۱۸-۱۷-۱۶
نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک		۹-۸-۷-۶-۵-۴-۳-۲-۱

۵-۱. روایی و پایایی پرسش‌نامه

روایی و پایایی دو ویژگی پرسش‌نامه صحیح و خوب هستند. روایی پرسش‌نامه به معنی این است که سؤالات پرسش‌نامه تا چه اندازه صحیح هستند. در پژوهش حاضر برای تعیین روایی ابزار جمع‌آوری اطلاعات چون پرسش‌نامه استاندارد بود از روایی صوری یا نمادی استفاده گردید. پایایی در پرسش‌نامه به معنای این است که برداشت پاسخ‌دهندگان از سؤالات پرسش‌نامه تا چه اندازه یکسان است. درواقع مقدار پایایی مشخص می‌کند که پاسخ‌دهندگان تا چه حد سؤالات را درست متوجه شده‌اند. در این تحقیق برای برآورد پایایی پرسش‌نامه، از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید. بر اساس این روش با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS میزان پایایی پرسش‌نامه ۰/۹۲۳ به دست آمد. با توجه به مقدار به‌دست‌آمده در جدول ۲ می‌توان گفت که اولاً سؤالات پرسش‌نامه‌ها همبستگی بالایی با یکدیگر دارند و ثانیاً پرسش‌نامه‌ها از پایایی بالایی برخوردار می‌باشند.

جدول ۲: آزمون پایایی پرسش‌نامه

پرسش‌نامه	ضریب آلفای کرونباخ
عوامل تعیین‌کننده ارزیابی محیطی استراتژیک	۰/۹۰
نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک	۰/۸۶۴
پرسش‌نامه کلی	۰/۹۲۳

به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده از پرسش‌نامه‌های جمع‌آوری‌شده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شده است. بدین ترتیب که برای توصیف پاسخ‌های داده‌شده به سؤالات پرسش‌نامه تحقیق از جدول‌های توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌های مربوط به هریک از سؤالات استفاده شد. و برای نشان دادن بعضی از داده‌های آماری به‌صورت مجسم، از نمودارهای ستونی استفاده گردید و در سطح استنباطی برای آزمون فرضیه‌ها، از آزمون ضریب همبستگی و رگرسیون استفاده شده است.

۶. تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها

در این بخش داده‌هایی که از طریق پرسش‌نامه‌های جمع‌آوری شده به دست آمده‌اند، با استفاده از دو روش، آمار توصیفی و آمار استنباطی در دو بخش مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. بدین ترتیب که ابتدا در بخش اول برای توصیف متغیرهای جنسیت، رشته تحصیلی، تحصیلات و سابقه خدمت کارکنان در نمونه آماری در رابطه با سؤالات، از جدول‌های توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌های مربوطه استفاده گردیده است. سپس برای توصیف متغیرهای کمی پژوهش از شاخص‌های آماری میانگین، انحراف استاندارد، خطای انحراف معیار، دامنه تغییرات، حداقل و حداکثر استفاده شده است. سپس در بخش دوم برای مشخص نمودن نرمال یا غیرنرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف اسمیرونوف استفاده می‌شود.

۶-۱. توصیف داده‌ها

در این بخش به توصیف داده‌ها به تفکیک متغیرها خواهیم پرداخت. برای توصیف متغیرها از جداول فراوانی، آمارهای توصیفی و نمودارهای مناسب هر متغیر استفاده شده است.

❖ مطالعه توصیفی نمونه آماری با توجه به متغیر جنسیت

جدول ۳ توصیف‌کننده وضعیت متغیر جنسیت در نمونه آماری مورد مطالعه است.

جدول ۳: شاخص آمار توصیفی بر اساس جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۱۷۸	۹۵/۲
زن	۹	۴/۸
کل	۱۸۷	۱۰۰

❖ مطالعه توصیفی نمونه آماری با توجه به متغیر وضعیت تأهل

جدول ۴ توصیف‌کننده وضعیت متغیر وضعیت تأهل در نمونه آماری مورد مطالعه است.

جدول ۴: شاخص آمار توصیفی بر اساس وضعیت تأهل

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد
مجرد	۱۱	۵/۹
متأهل	۱۷۶	۹۴/۱
جمع	۱۸۷	۱۰۰

❖ مطالعه توصیفی نمونه آماری با توجه به متغیر سن

جدول ۵ توصیف‌کننده وضعیت متغیر سن در نمونه آماری مورد مطالعه است.

جدول ۵: شاخص آمار توصیفی بر اساس سن

سن	فراوانی	درصد
۲۰ الی ۲۹ سال	۱۷	۹/۱
۳۰ الی ۳۹ سال	۱۰۲	۵۴/۵
۴۰ الی ۴۹ سال	۶۱	۳۲/۶
بالا تر از ۵۰ سال	۷	۳/۷
جمع	۱۸۷	۱۰۰

❖ مطالعه توصیفی نمونه آماری با توجه به وضعیت خدمتی

جدول ۶ توصیف‌کننده وضعیت خدمتی در نمونه آماری مورد مطالعه است.

جدول ۶: شاخص آمار توصیفی بر اساس وضعیت خدمتی

وضعیت خدمتی	فراوانی	درصد
دائمی	۱۶۳	۸۷/۲
آزمایشی	۴	۲/۱
قراردادی	۱۹	۱۰/۲
سایر	۱	۰/۵
جمع	۱۸۷	۱۰۰

❖ مطالعه توصیفی نمونه آماری با توجه به متغیر میزان تحصیلات

جدول ۷ توصیف‌کننده وضعیت متغیر میزان تحصیلات در نمونه آماری مورد مطالعه است.

جدول ۷: شاخص آماری توصیفی بر اساس تحصیلات

تحصیلات	فراوانی	درصد
دیپلم	۰	۰
کاردانی	۱۴	۷/۵
کارشناسی	۹۵	۵۰/۸
کارشناسی ارشد	۶۸	۳۶/۴
دکترا	۱۰	۵/۳
جمع	۱۸۷	۱۰۰

۷. تحلیل استنباطی داده‌های آماری

برای پژوهشگران آزمون نرمال بودن جامعه آماری از اهمیت خاصی برخوردار است. زیرا آزمون‌های مربوط به فرضیات هر پژوهش با توجه به نرمال بودن یا نبودن جامعه آماری متفاوت است. در این پژوهش برای بررسی نرمال بودن جامعه آماری از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (K-S) استفاده گردید که نتایج آن در جدول ۸ نشان داده شده است.

جدول ۸: آزمون نرمال بودن توزیع جامعه آماری

متغیر پژوهش	کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معناداری
نهادینه‌سازی	۰/۴۱۰	۰/۱۵۰
عوامل تعیین‌کننده	۰/۶۲۴	۰/۲۳۹

۴. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

در این بخش ابتدا خلاصه‌ای از نحوه شکل‌گیری سؤال و فرضیه‌های تحقیق و روش‌شناسی تحقیق بیان می‌شود، سپس بر اساس نتایج تفصیلی ارائه‌شده در این فصل به بحث و نتیجه‌گیری می‌پردازیم و به‌مرور مختصری از کاربردها و یافته‌های این پژوهش پرداخته می‌شود و میزان هم‌خوانی نتایج با یافته‌های سایر پژوهشگران مورد بررسی قرار می‌گیرد.

❖ فرضیه فرعی اول: چهارچوب قانونی در نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک احیای دریاچه ارومیه تأثیر معناداری دارد.

برای آزمون تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته این فرضیه از آزمون رگرسیون استفاده شده است. سطح معنی‌داری آزمون مربوطه برابر $0/000$ است، می‌توان چنین ادعا نمود که آزمون فوق با خطای $0/05$ یا سطح اطمینان $0/95$ معنی‌دار است. پس چهارچوب قانونی بر نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک تأثیر می‌گذارد. با توجه به ضریب تشخیص R^2 که عبارت است از نسبت تغییرات توضیح داده‌شده توسط متغیر x به تغییرات کل، $0/232$ است.

بنا به ضریب استاندارد شده Beta می‌توان بیان نمود که یک واحد افزایش در چهارچوب قانونی باعث $0/481$ واحد افزایش در نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک می‌شود. پس می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی این آزمون از لحاظ آماری معنی‌دار است. نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیق پریزادی و عبدالهی (۱۳۹۱) و نوری و همکاران (۱۳۸۵) همسو است.

❖ فرضیه فرعی دوم: منابع مالی در نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک در ستاد احیای دریاچه ارومیه تأثیر معناداری دارد.

برای آزمون تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته این فرضیه از آزمون رگرسیون استفاده شده است. می‌توان چنین ادعا نمود که آزمون فوق با خطای $0/05$ یا سطح اطمینان $0/95$ معنی‌دار است. پس منابع مالی بر نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک تأثیر می‌گذارد. با توجه به ضریب تشخیص R^2 که عبارت است از نسبت تغییرات توضیح داده‌شده توسط متغیر x به تغییرات کل، $0/287$ است. بنا به ضریب استاندارد شده Beta می‌توان بیان نمود که یک واحد افزایش در منابع مالی باعث $0/536$ واحد افزایش در نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک می‌شود. پس می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی این آزمون از لحاظ آماری معنی‌دار است. نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیق درویشی و شریف‌زاده (۱۳۹۲) و مبرقعی (۱۳۸۶) همراستا است.

❖ فرضیه فرعی سوم: استراتژی تخصص فنی در نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک در ستاد احیای دریاچه ارومیه تأثیر معناداری دارد.

برای آزمون تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته این فرضیه از آزمون رگرسیون استفاده شده است. می‌توان چنین ادعا نمود که آزمون فوق با خطای ۰/۰۵ یا سطح اطمینان ۰/۹۵ معنی‌دار است. پس استراتژی تخصص فنی بر نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک تأثیر می‌گذارد. با توجه به ضریب تشخیص R^2 که عبارت است از نسبت تغییرات توضیح داده‌شده توسط متغیر x به تغییرات کل، ۰/۳۲۱ است. بنا به ضریب استاندارد شده Beta می‌توان بیان نمود که یک واحد افزایش در استراتژی تخصص فنی باعث ۰/۵۶۶ واحد افزایش در نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک می‌شود. پس می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی این آزمون از لحاظ آماری معنی‌دار است. نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیق آلاشتی و همکاران (۱۳۹۷) و نژادجوادپور (۱۳۸۸) همسو است.

❖ فرضیه فرعی چهارم: تقسیم قوانین و مسئولیت‌ها در نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک در ستاد احیای دریاچه ارومیه تأثیر معناداری دارد.

برای آزمون تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته این فرضیه از آزمون رگرسیون استفاده شده است. می‌توان چنین ادعا نمود که آزمون فوق با خطای ۰/۰۵ یا سطح اطمینان ۰/۹۵ معنی‌دار است. پس استراتژی تخصص فنی بر نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک تأثیر می‌گذارد. با توجه به ضریب تشخیص R^2 که عبارت است از نسبت تغییرات توضیح داده‌شده توسط متغیر x به تغییرات کل، ۰/۵۰۷ است. بنا به ضریب استاندارد شده Beta می‌توان بیان نمود که یک واحد افزایش در تقسیم قوانین و مسئولیت‌ها باعث ۰/۷۱۲ واحد افزایش در نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک می‌شود. پس می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی این آزمون از لحاظ آماری معنی‌دار است. نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیق کریم‌زاده و ناظری (۱۳۹۷) و احتشامی و اکرامی (۱۳۹۰) همراستا است.

❖ فرضیه اصلی: عوامل تعیین‌کننده ارزیابی محیطی استراتژیک در نهاده‌سازی آن در ستاد احیای دریاچه ارومیه تأثیر معناداری دارد.

برای آزمون تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته این فرضیه از آزمون رگرسیون استفاده شده است. می‌توان چنین ادعا نمود که آزمون فوق با خطای ۰/۰۵ یا سطح اطمینان ۰/۹۵ معنی‌دار است. پس

استراتژی تخصص فنی بر نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک تأثیر می‌گذارد. با توجه به ضریب تشخیص R^2 که عبارت است از نسبت تغییرات توضیح داده‌شده توسط متغیر x به تغییرات کل، $0/۴۵۶$ است. بنا به ضریب استاندارد شده Beta می‌توان بیان نمود که یک واحد افزایش در تقسیم قوانین و مسئولیت‌ها باعث $۰/۶۷۶$ واحد افزایش در نهاده‌سازی ارزیابی محیطی استراتژیک می‌شود. پس می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی این آزمون از لحاظ آماری معنی‌دار است. نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیق دارابی و سورتیجی (۱۳۹۲) آلاشتی و همکاران (۱۳۹۷) همراستا است.

پیشنهاده‌ها

- توجه به جزئیات به‌منظور عدم بروز خطا هنگام انجام کارهای مورد نیاز به میزان لازم؛
- به اشتراک گذاشتن اطلاعات و همکاری در وزارتخانه‌ها و بخش‌ها؛
- جهت عدم تضعیف روش‌های ارزیابی محیطی استراتژیک تصمیم‌گیران کلیدی میزان اهمیت آن‌ها را به وضوح نشان می‌دهند؛
- جهت عدم تضعیف اجرای توصیه‌های ارزیابی محیطی استراتژیک، برای نقص قوانین زیست‌محیطی مجازات تعیین شود؛
- مشارکت عمومی تقویت شود. تنها مشارکت توسط بخش‌های مربوط به بوروکراسی در سطوح ملی و استانی و سازمان‌های مجاز به وجود دولت است؛
- ارزیابی محیطی استراتژیک پس از اتخاذ تصمیمات کلیدی، در مراحل برنامه‌ریزی بسیار سریع انجام شود؛
- تحلیل‌ها غالباً مفصل و پروژه محور صورت گیرند. اطلاعات ارائه‌شده برای برنامه‌ریزی استراتژیک و انتخاب در بین گزینه‌های استراتژیک مفید نیست؛
- به منابع انسانی و مالی بیش از ارزیابی محیطی استراتژیک اولیت داده شود؛
- برای تعمیم‌پذیری نتایج تحقیق، بهتر است در مطالعات آتی با استفاده از رویکرد کوواریانس محور مدل معادلات ساختاری، مدل تحقیق حاضر در جوامع متفاوت با نمونه‌های بزرگ‌تر تجزیه و تحلیل شود؛

- این تحقیق با استفاده از تکنیک‌های تصمیم‌گیری چند معیاره از قبیل تاپسیس، ویکورفازی و فرآیند تحلیل شبکه‌ای انجام شود؛
- اثر ارزیابی محیطی استراتژیک در توسعه پایدار بررسی شود؛

فهرست منابع

- احتمشاهی، مجید؛ عطیه (۱۳۹۰)، به‌کارگیری ابزار مدیریتی ارزیابی راهبردی محیط‌زیست در مسیر توسعه پایدار. فصلنامه راهبرد، ۲۱(۶۲)، ۱۹۵-۲۱۸.
- امینی آلاشتی، احمدعلی؛ اعرابی، سید محمد؛ شیرازی، محمود (۱۳۹۶)، ارزیابی الگوی مناسب اجرای استراتژی در شرکت‌های آب و فاضلاب. مجله مدیریت توسعه و تحول، ۳۴، ۹-۲۳.
- فیشر، توماس، ترجمه: اندرودی، مهرداد (۱۳۹۱)، ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک از تئوری تا عمل، انتشارات مدیرفلاح، چاپ اول.
- پریزادی، طاهر؛ عبدالحی، سوسن (۱۳۹۱)، بررسی مدل‌های ارزیابی زیست‌محیطی، ششمین همایش ملی و اولین همایش بین‌المللی مدیریت پسماند، مشهد، سازمان شهرداری‌ها و دهرداری‌های کشور.
- پوراصغر سنگاچین، فرزاد؛ زحمتکش ممتاز، جواد (۱۳۸۷)، ارزیابی راهبرد محیط‌زیست رهیافتی جهت ارتقای شاخص‌های توسعه پایدار در ایران، فصلنامه محیط و توسعه، شماره ۲.
- جوادپور، مهران (۱۳۸۷)، شناسایی، ارزیابی و تشریح جامع عوامل استراتژیک محیطی و سازمانی در توسعه خدمات شهرداری‌های الکترونیک مناطق تهران. فصلنامه مدیریت شهری، ۲۲، ۲۳-۴۴.
- حاتمی، هادی (۱۳۸۷)، بررسی گزارش‌های محیط‌زیستی، سال ۱، شماره ۲، صفحه ۵۵-۶۲ طرح‌ها و پروژه‌های توسعه‌ای کشور، نشریه علمی محیط و توسعه.
- دارابی، حسن؛ سورتیجی، سجاد (۱۳۹۲)، ارزیابی استراتژیک محیط‌زیست مبتنی بر روش شاخص تناسب کاربردی اراضی. فصل‌نامه برنامه‌ریزی کالبدی-فضایی، ۲(۴)، ۹۹-۱۱۲.
- درویشی، محسن؛ شریف‌زاده، ابوالقاسم (۱۳۹۲)، ارزیابی زیست‌محیطی استراتژیک؛ رهیافتی جدید برای تحقق توسعه پایدار، سومین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت محیط‌زیست، تهران، دانشگاه تهران.
- کریم‌زاده‌ثانی، محسن؛ ناظری، علی (۱۳۹۷)، استراتژی پایداری پیشگیرانه و استانداردهای زیست‌محیطی؛ نقش میانجی سیستم‌های کنترل پایداری. فصلنامه علمی - ترویجی مدیریت استاندارد و کیفیت، ۸(۲).
- نوری، جعفر؛ عباس‌پور، مجید (۱۳۸۵)، ارزیابی زیست‌محیطی سیاست‌های استراتژیک توسعه صنعتی ایران با استفاده از رویکرد تحلیل عوامل استراتژیک (SWOT) علوم و تکنولوژی محیط‌زیست، تابستان ۱۳۸۵، دوره ۸، شماره ۲(مسلول ۲۹)؛ از صفحه ۲۵ تا صفحه ۳۸.
- نژادجوادپور، مهران (۱۳۸۸)، شناسایی، ارزیابی و تشریح جامع عوامل استراتژیک محیطی و سازمانی در توسعه خدمات شهرداری‌های الکترونیک مناطق تهران، مدیریت شهری: بهار ۱۳۸۸، دوره ۷، شماره ۲۳؛ از صفحه ۲۹ تا صفحه ۴۴.

References

- Bram, N. (2004). Strategic environmental assessment quality assurance: evaluating and improving the consistency of Judgments in assessment Review.pp.1-15
- Bram, Noble; Kelechi, Nwanekezie. (2016)Conceptualizing strategic environmental assessment: Principles, approaches and research directions, Environmental Impact Assessment Review Volume 62, January 2017, Pages 165-173
- Branko Kontic, Urska Dermol (2015) Confronting reality in strategic environmental assessment in Slovenia – Costs and benefits, Environmental Impact Assessment Review 50(2015)42-52
- Dalal-Clayton, Barry and Barry Sadler (2000), Strategic Environmental Assessment: A Rapidly Evolving Approach, International Institute for Environment and Development (IIED). Retrieved May 3, 2011, available at: <http://pubs.iied.org/pdfs/7790IIED.pdf>
- Fisher, T. (2003). Strategic Environmental assessment in post-modern times. Journal of environmental impact assessment Review.pp.155-121
- Ghislain, Mwamba; Tshibanguac, Marcelo Montano; (2016) Energy related Strategic Environmental Assessment applied by Multilateral Development Agencies – An analysis based on good practice criteria, Environmental Impact Assessment Review Volume 61, November 2016, Pages 27-37
- Nelson, P, 1111. SEA methodology report. Journal of Environmental Impact Assessment Review (11).pp.112-111
- Partidaro, MR.LALA,1118.18 Training course on SEA experience and good practice, international Association for Impact Assessment press, USA
- Partidario, Maria Rosario (2009), "Strategic Environmental Assessment (SEA) Current practices, Future Demands and Capacity- Building needs ", International Association for Impact Assessment- IAIA Training Courses. Retrieved May 2, 2011, available at: <http://www.iaia.org/publicdocuments/EIA/SEA/SEAManual.pdf>
- Slung, D., Tran, T.T.H. (2014). Challenges to institutionalizing strategic environmental assessment: The case of Vietnam. Environmental Impact Assessment Review, 48, 53-61.
- White L, Noble BF, Strategic environmental assessment for sustainability: A review of a decade of academic research, Environ Impact Asses Rev (2016), <http://dx.doi.org/10.1016/j.eiar.2012.10.003>

